

Som obligats a la més alta virtut del temps
de guerra, que és el desconeixement del demà.

Charles Péguy

EL PRINCIPÍ DE LA SAVIESA

AQUELL any de la guerra central vaig fer-me ric. Especulant amb coses tan innòcues com el suro i el cartó, fent números i posant-hi els cinc sentits, vaig trobar-me amo de mig milió de la moneda més alta.

Això no tindria interès, ni caldria parlar-ne, si no fos per la relació que té amb la meva casa blanca de la costa. La casa sí que era notable, i ho era, sobretot, per les coses que van passar-m'hi.

Era una casa plantada ran del mar, amb moltes finestres amples i molts vidres: jo mateix vaig acompanyar la mà de l'arquitecte en traçar els plans i li vaig dir que no hi planyés la rajola de València, ni els jocs d'aigua, ni cap cosa que pogués atreure la llum del sol. Vaig dir-li que la volia ben blanca i ben neta, perquè l'instint em deia que calia viure en una casa on no pogués ocórrer res d'extraordinari.

No em vull precipitar: explicaré les coses ordenadament i que cadascú s'ho prengui de la manera que vulgui. Em sembla oportú, ara, parlar del meu jardí de la costa: van idear-lo, amb l'ajut meu, tres jardiners d'anomenada i un artista que diu que era dels millors d'aquells temps. El jardí s'estenia darrera la casa i no era pas gaire gran; però estava carregat de poesia. Hi vaig fer plantar totes les plantes que plaguessin alhora al clima i a mi, i herbes bones de països exòtics, que acreditaven la puixança de la meva riquesa. Vaig fer-lo voltar d'una tanca de molta fantasia, destinada a guardar-me de les mirades dels vianants més que no pas de llur rapisseria, i això és el que

em va fer mal. Perquè algú, en un determinat moment, hi va poder entrar i deixar-hi quelcom que em va prendre la placidesa. Ja ho contaré quan vindrà més a tomb.

Els tres jardiners s'encarregaren del jardí, i sis criats tenien cura de la casa i cobraven sous alts per a no deixar-me tocar de peus a terra. El caràcter se'm va ablanir, i mireu si va bé d'ésser ric, que de mica en mica anava adquirint bons sentiments, sense arribar a l'extrem que la consciència em fes nosa.

Els veïns cultivaven la meva amistat, i em feien visites i m'enviaven presents, als quals jo corresponia, ja que les rendes em permetien d'ésser tan pròdig com em semblés. La qui tenia més ganes de guanyar-se la meva amistat era una senyora que, pobra dona, estava tocada de la mania de llegir i d'escriure: em penso que no podré parlar amb simpatia d'ella, ni en tinc ganes, perquè fou qui em va descobrir les coses que fa la lluna. Puc dir que això la fes responsable del que s'esdevingué després? No. Tant se valdria acusar el metge de la mort del pacient, perquè ha previst la fi lògica d'una malaltia. Però li tinc rancúnia, perquè, en recordar la conversa del vespre en què em va explicar la rara força dels astres, les meves orelles guarden encara el ressò d'una certa reticència.

Va anar així: havia fet un dia xafogós i em sembla molt que la contrada celebrava una festa major o algun sant de prestigi. No podria dir-ho exactament: em regalava tant, que els meus dies eren tots de festa grossa i les del calendari em passaven desapercebudes. El cas és que, en arribar el vespre, la senyora veïna es va creure obligada a venir-me a veure i em va portar un cistellet de maduixes que, ara ja es pot dir, no em feia cap falta.

Jo havia acabat de sopar i m'estava assegut en un cadiral de pell russa, en una galeria coberta que donava de cara a mar. La lluna m'il·luminava i, entre els seus raigs i el fum del meu cigar, em trobava submergit en un món d'imatges fantàstiques, que em feia més feliç encara. Em sentia molt important en la meva solitud i no tenia ganes que ningú m'acompanyés; tant m'hauria fet que la terra hagués tingut com a únics habitants els meus servents i jo, llur amo i senyor.

En aquestes circumstàncies tothom comprendrà el meu enuig quan un criat m'anuncià que la senyora veïna havia arribat, disposada a fer visita. Hi hauria més matèria per a fer-se'n càrrec si dic que vaig veure de seguida que venia consirosa, amb aquesta mena de melangia histèrica de les dones, i amb l'aire de voler-me fer compartir unes preocupacions el caràcter de les quals no coneixia ni ella mateixa.

No podré reproduir fidelment l'entrevista, ni en trauríem res; sé que em lliurà el seu obsequi disgraciosament i que ens posàrem a parlar de coses que ni ens interessaven ni tenien solta.

El que recordo bé és que la senyora es va alçar de sobte amb una vivacitat sorprenent, i, mirant la lluna, em digué:

— Es bonica, oi?

— I tant! — vaig respondre —. Sembla una pintura.

Ella em mirà amb una mirada perduda i afegí:

— I, amb tot, em faria por de viure en una casa tan oberta a la lluna i prop del mar...

Allò em va irritar. De manera que la senyora pobra es permetia de no tenir-me enveja, ella que vivia en una casa llogada on no entraven la lluna ni el sol ni els bons aires.

Vaig replicar:

— Doncs jo hi visc molt a pler i no tinc por de res ni de ningú.

Amb la llengua va fer un clec commiseratiu.

— Vós ignoreu la influència de la lluna. Vós no sabeu que ella mana el mar i disposa de les mareas. No sabeu que la gent estem subjectes a la seva atracció i que ens pot obligar a fer coses terribles...

— Mireu, senyora: jo no sóc supersticiós. Per tant, em ric de la lluna i dels planetes que la volten.

— Infelí! No és pas una superstició, això. Els boigs senten els canvis de lluna, i totes les persones sensibles, en una certa mesura, també. Hi ha criminals a qui el pleniluni exacerba la maldat, i gent com vós i com jo que en una nit com la d'avui es veuen empesos per una força puixant i farien... Què sé jo! En aquests moments no em costaria gens d'escanyar-vos.

Aquell vespre la lluna feia el ple. La veïna tenia als ulls

una flameta de follia que em va donar inquietud, i, sense poder-ho evitar, vaig prémer el timbre que em servia per a cridar els meus sis criats. Ells acudiren de seguida, i jo, oblidant les normes de la polidesa i sense tenir reals motius per a fer-ho, els vaig manar que acompanyessin la senyora a la porta.

Jo ja havia sentit dir tot allò, com tothom, i em va semblar que me n'anava a dormir amb l'ànim tranquil. Però vaig passar una nit dolenta. Vaig somniar que un dels meus servents, un anglès que per cert es deia Galsworthy, m'empaitava empès per una dama en túnica groga, que figurava la lluna fent el ple. Corriem per un camí d'acer, sempre igual i sense arbres ni cap cosa que em pogués emparar. Jo anava perdent terreny, i el malson durava hores i hores; de tant en tant, apareixia la veïna transformada en marea alta i em mullava els peus i em feia perdre camí. Cap a la matinada, Galsworthy em va atrapar i m'esquinçà.

Van despertar-me uns cops desacostumats a la porta: era molt aviat, una d'aquelles hores en les quals diu que es lleven els obrers, i això em sorprengué, perquè tenia manat que hom vetllés el meu son amb la més gran sol·licitud. El qui trucava era el jardiner en cap, que no venia pas sol, perquè vaig sentir que tot el personal de la casa s'agitava pels corredors, amb l'aire de passar-ne una de molt grossa.

El jardiner va entrar a la meva cambra i d'antuvi no el vaig conèixer, de tan pàl·lid que estava. La basarda li feia fer el que ens fa fer quan ens domina, i rebregava la gorra amb els dits i s'eixugava la suor amb les mànigues de la camisa.

— Es horrible, senyor! — digué —. El que m'ha passat avui no m'havia passat mai...

Jo encara estava ensonyat i em va costar una mica de recordar el meu posat habitual.

— A veure, a veure. Què passa?

— Cavant el jardí he trobat una mà.

De bon matí, allò era difícil d'entendre. Vaig preguntar:

— Una mà? Una mà de què?

— Una mà esquerra!

Ho va dir en un to que deixava entendre que l'afer era greu de veres. Qualsevol cosa que hom hagués trobat en el meu jardí,

fora d'una mà, m'hauria deixat alè per a encertar les paraules justes i disposar el que escaigués. Però una mà humana...

— On és? Porteu-me-la!

La portaren agafada amb uns molls de cuina i els vaig manar que la deixessin damunt d'una taula. Vaig saltar del llit de bursada.

Era una mà fresca, tallada de poc, i sense cap mena de dubte pertanyent a un home. Un dels dits era decorat amb un bon anell d'or.

— On l'heu trobada?

— Sota els clavells de les Indies, embolicats en un paper de diari.

«La mà, rai — vaig pensar —. El que em preocupa és la resta.»

— I no heu trobat res més? Cap tros de *cap cosa* que pogués fer joc amb *això*?

Em digueren que no.

Si jo hagués estat un pobre qualsevol, carregat de maldecaps, és molt possible que hauria llençat la mà al pot de les deixes i que no me n'hauria preocupat mai més. Però vet aquí que aleshores tenia la mà tallada damunt de la meva taula i que la gent esperava amb ànsia la meva decisió; si hom hagués trobat diverses peces pertanyents a un cos humà, la cosa més normal hauria estat avisar la policia; però, amb una sola mà a les mans, jo no m'atrevia a presentar-m'hi. Preveia que els detectius s'entestarien a trobar la resta i que no pararien fins a haver remogut tot el jardí i el parament de casa meva.

Per no allargar-ho més, vaig fer el següent discurs al meu servei:

«Benvolguts criats: el trastorn ha trucat avui a les portes de casa nostra. Ens trobem amb una mà que no pertany a ningú de nosaltres i que no sabem d'on ve. Si haguéssim descobert un cos sencer, fent el que es fa en aquests casos, hauríem quedat com uns homes; però d'això d'ara no en coneixem precedents i el de dalt ha anat a baix. El fet de tractar-se d'una mà sola, sense cap indicatiu que ens permeti de suposar que algú ha perdut, a més de la mà, la vida, vol dir versemblantment

que algú ha perdut la mà i res més que la mà. Es veritat que una mà no es perd així com així, però també és veritat que es pot perdre de moltes maneres, i en això nosaltres no ens hi podem ficar.

»Què podem fer? Avisar la policia? Mai de la vida! La policia furgarà pels recons cercant el que no hi ha i farà que ens sentim forasters a casa nostra. No. Els fets ens indiquen el camí que hem de seguir. La pèrdua, per aquell que l'hagi sofrida, és considerable i tan recent, que a hores d'ara deu estar ben amoïnat. Esbrinem qui és, busquem-lo i l'ajudarem cristianament. Vet-ho aquí.»

Vaig fer comprar una gerra de vidre per tal de guardar la mà en alcohol i, tan aviat com l'humor m'ho va permetre, vaig fer enganxar un avís redactat en aquests termes: «*Algú ha perdut una cosa molt important en un jardí de casa bona. El qui acrediti d'ésser-ne propietari, que es presenti en bona forma i li serà donada satisfacció.*» Els diaris de la comarca publicaren una nota semblant i, fet això, no em calgué sinó esperar.

S'escaigué que la recerca va omplir singularment la meua vida. Nombroses persones venien a veure'm matí i tarda i moltes d'elles m'explicaven històries de pèrdues, amb les quals es distreia el meu esperit. Dins del meu despatx, muntat a l'americana a l'objecte exclusiu de poder enllestir aquell assumpte, rebia tothom que es presentava.

Un dels primers que vingueren fou un home portant un gramòfon antic sota el braç. Era una persona menuda, aclaparada per un món i una gent que no li venien a la mida: es va presentar amb polidesa, jugant el capell fort amb unes salutacions calligràfiques molt del meu gust. Sostinguérem el següent diàleg:

— Quina és la cosa que heu perdut?

— Un petit vis de vanadi, sense el qual el meu gramòfon no pot funcionar.

— Els anuncis adverteixen que el que s'ha trobat en el meu jardí és important. Un petit vis de vanadi no té cap importància.

— Aneu errat, senyor, de mig a mig. La cosa més considerable per a mi, és el gramòfon. Si el seu funcionament depèn d'un petit vis de vanadi, el petit vis pren al meu esguard tota la importància.

»Això necessita una explicació, i, de senyor a senyor, estic disposat a donar-vos-la. Tinc cinquanta anys. Als vint vaig enamorar-me d'una noia que era la dona més *maca* que hi ha hagut a la terra, i que no va correspondre al meu amor. A despit d'això, era tan bona que es va compadir de mi i em prometé que, cada vegada que anés a veure-la a casa seva, em cantaria una cançó per a mi tot sol. Era la millor cançonaire de l'època i tenia una veu que no hi havia cap ocell que li fes la pols. Jo hi anava sovint, m'asseia en un sofà i l'escoltava, ja podeu imaginar amb quina unció. Era molt feliç. No desitjava res més, ja en tenia prou, i ningú no pot dir que m'excedís en la meua ambició. Però, què som en aquest món? Res. Vós ja ho sabeu, i hi ha una colla de llibres que ho expliquen. La vida ens sacseja, i quan un matí ens llevem feliços, ja ens fa mal la por que a la tarda ens colpeixi la dissort.

»Ella es va morir de tristesa, després de tenir-hi aquelles relacions. Com vaig quedar, Senyor! Em sembla mentida que, matant com mata, la tristesa no m'hagués mort a mi.

»Però Déu tanca una porta i n'obre una altra, i jo no podia pas ésser menystingut per la misericòrdia divina. La meua enamorada va deixar-me una col·lecció de cilindres de cera amb les cançons que m'agradaven més. Ja veieu on vaig, oi? Des d'aleshores em passava els dies escoltant la veu d'ella en el meu gramòfon, i, aclucant els ulls, veia talment el meu amor, que havia recobrat la felicitat. No em preocupava d'altra cosa que de l'entreteniment del meu aparell, i ni tan sols tenia esma per a curar de la meua persona. D'això se n'encarregaren els veïns, que em porten menjar de tant en tant i em sargeixen els mitjons i fan el que els sembla que em pot anar bé per a seguir vivint.

»Jutgeu la meua desesperació quan, fa tres dies, vaig descobrir que el meu gramòfon no podia funcionar per haver-se perdut un petit vis de vanadi. Vaig consultar un mecànic i em fou dit que la construcció de la peça, per tractar-se d'un treball de

precisió, em costaria un preu molt fora de l'abast de la meua fortuna. Les cases del ram m'asseguraren que l'aparell era d'un model antiquat i que em seria impossible de trobar recanvis.

»Heus aquí, senyor, com vaig haver d'emprendre la recerca del vis perdut.»

— La vostra història és realment commovedora, i ho entenc tot, a part del perquè se us ha ocorregut que podíeu trobar el vis en el meu jardí. Es que hi heu estat alguna vegada?

— No, mai. Però he cercat el vis per tota la contrada; no he deixat cap casa per mirar, he alçat totes les pedres, regirat totes les mates, mirat totes les gires de pantalons dels habitants de la comarca i proposat barates d'avantatge al noi del poble que em trobés el vis; ho he fet tot, menys cercar en el vostre jardí. Ja que no és enlloc més, ha d'ésser a casa vostra (perquè no puc admetre que s'hagi fos). El vostre anunci m'ha donat la idea, i, sigui el que sigui que hàgiu trobat, us demano que em deixeu mirar el jardí.

Vaig accedir-hi, naturalment, convençut que ni jo hi perdria res ni ell trobaria el que cercava. Vaig acompanyar-lo i, una vegada arribats a lloc, em confià la custòdia del gramòfon, va posar-se de quatre grapes i resseguí el jardí amunt i avall. Cal declarar que no li calgué esforçar-se gaire. Ben aviat s'alçà d'una revolada, pinçant alguna petita cosa entre el polze i l'índex i cridà: «Vet-el aquí, el meu vis. Havia d'ésser-hi *per força...*»

M'oferí casa seva i s'acomiadà amb una polidesa que denotava bona criança. Jo, ja podeu comprendre que no m'hi podia amoïnar massa.

L'endemà va venir-me a veure una noieta bonica, que es comportava amb un particular compungiment. Vaig endevinar que li costaria d'explicar-me els motius de la seva visita i, després d'aclarir que venia atreta per l'anunci dels diaris, li vaig preguntar per tal d'ajudar-la:

— I què és el que heu perdut en el meu jardí?

— L'honradesa, senyor — em respongué abaixant els ulls.

Em va semblar que anava desorientada i em plagué d'adoptar un aire benvolent.

— No és pas això, filla meua, no és pas això.

— Sí, senyor. Es ben bé això.

Ho va dir amb una fermesa que m'obligà a concedir-li crèdit, i la curiositat va fer-me preguntar:

— I com ha estat?

— Galsworthy, senyor. La nit de festa major. Sota els lilàs...

Ell havia d'ésser, en bona fe. Fred i garneu, eternament absent i fingint que cap cosa mal vista no li podia ésser atribuïda, s'entretenia fent perdre a les noies quelcom important en el jardí de casa meua! Sóc home de segons quins principis, i en un parell de dies vaig arreglar un casament reparador, sense esmerçar-hi gaire temps, perquè l'anunci seguia duent gent a casa i jo hi dedicava una atenció preferent.

El tercer vingué amb un ajudant que li portava dues maletes. Era un home que inclinava a confiar-hi, i que, si m'ho hagués proposat, hauria fet soci de qualsevol negoci meu.

Va prendre de seguida la direcció de l'entrevista i em digué:

— Jo, senyor, mal m'està de dir-ho, sóc lladre. Fins fa poc m'ha somrigut la fortuna; m'he guanyat bé la vida sense treballar gaire, he estat ben vist de la gent i respectat per la polícia, i mai no he hagut de fer cap reculada. A casa vostra he tingut el primer entrebanc i vinc a superar-lo noblement, jugant a cartes vistes.

»Pretenia d'ésser el lladre més perfecte del país i he arribat a refiar-me massa. L'altra nit vaig venir a casa vostra pels meus afers, portant al damunt records de família i tota la documentació personal. Això no es fa mai, és elemental; només pot passar a un aprenent. Jo hi vaig caure, mig per vanitat, mig per imprevisió, i succeí el pitjor que es podia: vaig perdre els papers a casa vostra. L'anunci que heu fet inserir als diaris m'ha advertit que sou una persona civilitzada i que voleu arreglar l'assumpte d'home a home. Sempre m'ha agradat de tractar amb gent liberal i vinc a correspondre al vostre gest: jo us tornaré el producte del meu treball, vós em tornareu els documents i quedarem amics. Així dona gust d'anar per les cases.»

Dites aquestes paraules, obrí les maletes que portava el seu seguidor i en tragué serveis de taula d'or i d'argent marcats amb les meves inicials, dos o tres rellotges de preu, joiells cars i presents bons que m'havien fet els meus parents i coneguts.

— Això que dieu — vaig respondre — és realment ben vist,

i vós i jo quedariem honorablement si no fos que ni m'havia adonat que ningú m'hagués pres res ni he trobat cap paper que us pertanyi.

Es veu que això li va causar sorpresa, però va reaccionar ràpidament. S'agafà el mentó amb la mà dreta, per tal de pensar més fort, i digué:

— Es llàstima. Si no hi trobem una sortida airosa, l'entrevista esdevindrà, per moments, tivant.

Va fer unes quantes passes amunt i avall del meu despatx i afegí:

— De totes maneres, el vostre anunci em va suggerir quelcom que podria explicar la pèrdua de la meva cartera. Caldrà que fem, amb el vostre permís, una petita reconstrucció dels fets.

»La nit aquella, jo vaig sortir de casa vostra per aquesta finestra que dóna al jardí. Ja veieu que això no representa cap dificultat: un saltet i ja toques de peus a terra. Provem-ho.»

Obrí la finestra, passà una cama per damunt de l'ampit i prosseguí:

— Exacte. En saltar, recordo que se'm va enganxar l'americana a les branques d'un llimoner; en aquell moment vaig sentir el soroll d'alguna cosa que queia a terra, però no en vaig fer cas, perquè portava pressa.

»La cosa que va caure a terra podien ésser molt bé els meus documents, oi? Ha arribat el moment d'aclarir-ho.»

Saltà al jardí, va ajupir-se i furgà per les herbes. Al cap d'uns quants segons va alçar-se amb una cartera a les mans.

— Ja els tinc! — digué —. Me n'he sortit millor que no em pensava, perquè em plau que vós no conegueu la meva identitat.

Aleshores vaig creure que jo hi havia de dir la meva:

— I si us feia caçar pels meus criats i us lliurava a la policia?

— No, no — respongué —. No ens convindria ni a mi ni a vós. Els meus col·legues no us deixarien viure tranquil. Si no m'erro, arribarien a empaitar-vos pels carrers. Val més que ens donem les mans i que no hi pensem més.

Encaixàrem cordialment. Va fer el gest de tornar dins les maletes els meus objectes, però es repensà i digué:

— Pse! Ja us ho podeu quedar.

Quan ja havia passat la porta, vaig cridar-lo:

— Escolteu! Puc romandre tranquil, ara?

— Del tot. Tinc coses més importants en estudi. I, a més, la nostra naixent amistat em lligaria les mans.

I se'n va anar.

El quart visitant, pròpiament, no va venir. Una tarda, sortint de casa, el vaig trobar assegut al llindar de l'entrada, part de dins del jardí. Anava vestit amb un jaqué lluent, tenia el cap entre les mans i es turmentava el bigoti amb un gest de capficat.

— Què hi feu, aquí? — vaig preguntar.

— D'això es tracta, precisament — respongué —. Estic provant de recordar-ho.

Mai ningú no havia tingut als meus ulls l'aparença d'ésser tan sincer ni mai no havia vist una persona tan llunyana de la plasenteria. No em reclamava cap feina determinada i em va venir bé d'ajudar-lo: el seu aspecte i el seu vestit denotaven una misèria extrema, que inclinava a tenir-li compassió. Vaig assegurar-me al seu costat.

— Qui sou?

Em mirà perplex. Va cercar per les butxaques, tragué un carnet i llegí:

— Marc Noblesa. Lampista. Carrer del Sol, nº 3. Però no recordo on és, aquest carrer, ni l'ofici de lampista. Sé que sóc aquest tal Marc pel retrat, però no sé res més. Vaig perdut, sabeu?

— Però com heu vingut a parar al meu jardí?

— Oh, no ho sé. Em sembla que he vingut atret per alguna cosa; però no me'n recordo.

Se'm va acudir que potser venia a causa de la meva crida i li vaig ensenyar un retall de diari amb l'anunci. El llegí.

— Sí que és això! — exclamà —. He vingut per això!

— Es que heu perdut alguna cosa?

— Es veu que sí. Però no me'n recordo.

— Bé, bé. Procedim amb mètode. No us manca res? No us trobeu a mancar res?

Es palpà la roba i deixà caure els braços amb un gest de lassitud. Em mirà amb una mirada molla, arrugant el front i apuntant al cel amb l'extrem interior de les celles.

— L'única cosa que em trobo a mancar és la memòria.

— Em sap greu, però el que hem trobat nosaltres no és això. Amb tot, entreu a casa i mirarem el que es pot fer.

— Deixeu-me estar aquí. L'olor de les pomeres del jardí sembla com si em volgués recordar quelcom. Es estrany. Tinc gravada la imatge del jardí il·luminat per la lluna. El veig des d'una certa alçada, amb la casa al fons. El veig tal com es deu veure, per exemple, enfilat dalt del mur que el tanca. Tot això m'ho suggereix el perfum de les pomeres; tinc una mica de memòria al nas.

Va posar-se a caminar amb les mans a l'esquena, sempre cap cot i sense fer gaire cas de mi. S'aturà enfront d'un dels vents de la tanca del jardí i aleshores va cridar-me:

— Veieu? Tot això que dic és com si ho veiés des d'aquí dalt. Caldrà que hi pugui, per tal de completar el record. Feu-me esqueneta, si sou servit.

Vaig fer-la-hi, perquè ho demanava finament, i s'enfilà amb feixuguesa, encamallant-se sobre el mur. Des d'aquella posició va llançar una mirada intensa i ampla a tot el jardí; observà al peu del mur, part de fora i part de dintre de la meva propietat, i va fer amb els dits un espetec d'intel·ligència.

— Pugeu, pugeu si us plau! — em digué.

I m'allargà les mans per ajudar-me. Una vegada dalt, m'assenyalà una caixa de zinc abandonada en una rasa que circumdava la part exterior del mur.

— Això no m'és desconegut — digué.

Era una caixa com les que usen alguns treballadors manuals per a portar les eines.

— Això pot ésser una caixa de lampista. No sou lampista, vós?

— Segons el carnet, sí. Però he descobert una altra cosa. Mireu...

Allargà el braç, assenyalant cap a l'interior, ran del mur, i vaig veure un capell fort aixafat que des de baix no es podia veure perquè el cobria un arbust oriental.

— Aquest capell també em diu alguna cosa. No em faria estranyesa que hom digués que em pertany.

— Ningú millor que vós no podria dir-ho...

Mentre me'l mirava, va mig aclucar els ulls, en un esforç intens per a recordar que li esmorteïa l'expressió. Va passar-se la mà pel clatell i va fer una ganyota de dolor que em va semblar que no venia a tomb.

— Què hi tinc aquí?

Em mostrà el clatell.

— Hi teniu un bony o, més ben dit, hi teniu allò que en diuen una banya. Us han donat un cop, o heu caigut, o... Vós mateix.

— Aaah! — va dir — Aaah! Ja ho sé. Vaig pujar aquí dalt i vaig caure de memòria. I... Sí, és ben bé això! I vaig perdre la memòria!

— I quin afany us menava a enfilat-vos dalt del mur?

— Vet aquí la cosa delicada d'explicar. Vaig pujar-hi per a prendre... (enteneu «prendre» en el millor sentit de la paraula), per a prendre una poma. Una de sola, enteneu? Ho feia cada dia en tornar de la feina i mai ningú no hi havia tingut res a dir. Però, permeteu: de vegades parlem sense saber qui ens escolta. Jo ja m'he presentat. Em voleu fer el favor de la vostra gràcia?

— Sóc l'amo d'aquesta casa, del jardí i de les pomes.

Va tornar-se vermell.

— Ja l'he feta — digué —. Ara hauré de donar explicacions.

— No us les demano. Acabeu-me de contar, només, la història del vostre accident.

— Es curta. Sovint, en acabar la feina i tornar a casa, m'enfilava a la paret per tal d'agafar una poma. M'havia fet la següent reflexió: «Aquest senyor és ric i deu criar pomeres pel gust de contemplar l'arbre, més que no pas per la necessitat del fruit.» Si jo hagués cregut que us feia un tort, mai, però, no us hauria pres cap poma. Perquè — pregunteu-ho a qui vulgueu — jo sóc una bellíssima persona.

»L'altra nit, com sempre, vaig deixar la caixa de les eines a terra i vaig enfilat-me per a abastar un fruit. Cama ací cama allà del mur, tot mossegant la poma, vaig mirar inconscientment la lluna, que per cert feia el ple. I em va passar una cosa que no m'havia passat mai, però que pot passar a qualsevol: la lluna em va marejar, va rodar-me el cap i vaig caure de clatell.

»Devia passar tota la nit sense sentits, i em sembla que la rosada del matí va deixondir-me. Sé que vaig caminar una bona estona amunt i avall del vostre jardí, sense esma, i que finalment vaig sortir al carrer. No podia allunyar-me de casa vostra i tinc la sensació d'haver passat dies sencers rodant amunt i avall de la tanca del jardí, olorant el perfum de les pomes i fent esforços terribles per a recordar qui era jo i d'on venia i on em calia anar.

»Avui ha vingut un home amb un plec de papers sota l'axella i un pot de pastes a la mà. Ha enganxat damunt la paret, a quatre passes d'aquí, un cartell amb el vostre avís parlant d'una pèrdua important i d'un jardí de casa bona. He entrat amb la vaga idea d'haver trobat el bon camí i aleshores hem fet la nostra coneixença i hem arribat al recobriment de la meva memòria.

»Això és tot, senyor. I ara, permeteu-me: (Va ficar-se dos dits a la butxaca de l'armilla.) Quant us dec per la fruita?»

— Aneu-vos-en en nom de Déu i no en parlem més. Tinc per costum usar només bitllets grossos.

Va anar-se'n tal com li recomanava, molt agraït per la meva atenció. A mi, la meditació va retenir-me dalt del mur una bona estona.

El cinquè visitant... Però, per què explicar un per un el cas de cada persona que va venir atreta per l'anunci? La fatiga em dominaria a mi i als qui bonament em seguissin, sense que les meves memòries en resultessin particularment enriquides.

Es el cas que vaig descobrir que el meu jardí, ignorant-ho jo, era el centre de la vida del país. Hi havia mares que havien perdut llurs fills i els retrobaven en el meu jardí, sota una mata de gira-sols, per exemple. Hi havia marits que reconquistaven l'amor perdut de llurs esposes, concertant idil·lis al clar de la lluna, sota d'arbres que em pertanyien.

En el meu jardí es feien transaccions sentimentals i d'altra mena, i la gent s'agrajava de venir-hi a fer dringar les passions. Irritat, vaig dubtar entre acomiadar els meus jardineros o reforçar-los amb brigades senceres de nous elements i posar un vigilant al costat de cada bri d'herba. Però cap d'aquestes dues idees no m'hauria ajudat a aclarir l'enigma de la mà tallada,

que aleshores em preocupava per damunt de tot, i vaig ajornar per a més endavant de prendre una decisió en ferm.

Cenyint-me al fil de la meva narració, parlaré ara del quiromàntic, el desè dels meus visitants. Va venir un vespre que presagiava una nit serena, bona per a fer brillar la lluna amb més esclat.

Podria explicar que era un home alt i gros, però això no ajudaria pas a fer-se ben bé càrrec de l'efecte que produïa en tractar-lo per primera vegada. Potser valdrà més de dir que era una persona tímida, que per por que els seus ulls s'encontressin amb els del seu interlocutor, els movia constantment. I que, essent home per al qual les mans dels altres no tenien secrets, no sabia què fer de les seves.

— He vingut atret per la confiança d'un dels vostres criats — digué —. Sé que heu trobat una mà tallada i que cerqueu el seu propietari. Servidor sóc quiromàntic de tota la vida, i si em deixàveu llegir el palmell de la mà de referència, és gairebé segur que us podria fer un report orientador. Si no us convé, ja em perdonareu la intromissió...

Em convenia, és clar, i vaig mostrar-li la troballa. Va mirar-se-la a consciència, resseguint totes les ratlles i fixant-se en totes les protuberàncies. Devia conèixer molt a fons el seu ofici, perquè el dictamen que va emetre no s'assemblava gens als pronòstics dels endevinaires de bona ventura: vaig comprendre que la ciència li feia costat. Retallada de circumloquis, la seva informació era, poc més o menys, així:

— L'amo d'aquesta mà és un filòsof petit burgès. Posseeix un enteniment clar, mirat des d'un especial punt de vista, i si té cura d'ell mateix i s'administra bé, viurà anys. Usa preferentment gorra de plat amb visera de xarol, la qual cosa és possible que vulgui dir que es tracta d'un esperit superior que menysprea la maledicència humana. L'anell d'or indica, almenys, que les seves inicials són F. E...

— No digueu res més, ja sé qui és! De filòsof petit burgès que usi gorra de plat, per aquests voltants només n'hi ha un: En Feliu de l'Espatilleta.

Realment, confesso que havia d'haver-se'm ocorregut que un dels pocs homes de la terra capaços d'abandonar una mà en

jardí d'altri era En Feliu de l'Espatlleta. Ciutadà exemplar quant a no ésser carregós a la societat, vivia en una caseta construïda per ell mateix, en un turó dels afores que en temps passats havia suportat un barri jueu. No tenia família coneguda i no era gens afeccionat a crear-se amics, perquè deia que, per a pensar bé i a pler, s'ha d'estar sol.

Vaig anar-lo a veure portant-li la mà curosament embolicada en papers fins. El vaig trobar assegut al portal de casa seva; la seva cadira, inclinada, tocava a terra només amb les potes del darrera i descansava el respatller en una columna que, junt amb la pèrgola que sostenia, era l'ornament més preciós de l'edifici. Ell, En Feliu de l'Espatlleta, portava la gorra de plat tirada endavant, de manera que per a mirar havia d'alçar el cap. Em va rebre amb un somriure de saber de què anava, i em digué:

— Bé heu trigat prou!

Vet aquí una benvinguda inesperada, que va immutar-me. En canvi, el filòsof, que em semblava cridat a jugar l'entrevista a la defensiva, va quedar fresc com una rosa. Tenia el monyó esquerre embolicat amb un manyoc de benes substituïnt la mà i fumava una pipa amb tota la serenitat del món.

— Deixeu el *famós paquet* a qualsevol banda i asseieu-vos, que parlarem fins que ens en cansem, si us ve de grat.

— Que m'esperàveu? — vaig preguntar-li.

— Us esperava d'una manera relativa. D'aquesta vida, ja fa dies que no n'espero res.

— Desitjo que l'accident que us ha fet víctima d'una mutilació no us hagi donat una causticitat trista.

— De cap manera, senyor ric, de cap manera. En primer lloc, no es tracta d'un accident.

— Doncs de què es tracta?

— D'una qüestió de conseqüència amb el meu sistema, que consisteix a no deixar caure en la gratuïtat cap de les meves conviccions. Us explicaré el cas de la mà, veureu: Una de les coses més entonades dels Evangelis és allò que diu que la mà esquerra no ha de saber mai el que fa la dreta. Però en cadascun de nosaltres, la promiscuïtat obligada entre les dues mans rendeix pràcticament no viable la fórmula de l'evangelista.

— Ja us veig: vós heu trobat el punt de sal de la discreció tallant-vos-en una. Oi?

— Ni més ni menys; sí, senyor. A vós, i a segons qui, això us semblarà una lleugeresa, però és que no enteneu res de res.

— Que us creieu original?

— Pse! Quan em poso a creure, crec en coses de més transcendència.

Guanyava ell i vaig iniciar un replegament tot dient-li:

— Comprenc la vostra idea i me'n faig càrrec. El que jo no m'explico és per què vàreu triar precisament el meu jardí per a deixar la mà.

— Oh, això és ben senzill, tanmateix. Un cop amb la mà tallada i en el curs d'una profunda meditació, vaig dir-me: «Ara que tens això, que també ho has de llençar, podries aprofitar-ho per a donar una lliçó a aquell senyor ric d'allà baix, que es creu tan per damunt de la filosofia. I podria demostrar-li que jo, ben per sota seu, segons ell, puc prescindir airoament de coses que, perdudes per ell, li farien l'efecte d'una gran desgràcia.» I vaig deixar la mà, com aquell que no hi toca, en un recó del vostre jardí.

— Llàstima que, per tal de fer més entenedora la lliçó, no haguéssiu deixat també una targeta de visita.

— L'anell d'or feia aquest ofici. Em refiava que serieu prou clarivident per a entendre-ho.

Va pipar a fons i llançà una bocada de fum. Jo, irremeiablement, vaig reflexionar. Pensava que el meu jardí havia de contenir per força algun encant que atreïa la gent en una especial disposició d'esperit: potser la veïna tenia raó i es tractava de la lluna, o potser no era això i aleshores qui sap de què es tractava, Mare de Déu! Va semblar-me que el filòsof, acostumat a pensar a les bones, podria dir-me'n quelcom, i vaig preguntar-li:

— Però, esteu ben segur que no fou obeïnt un altre motiu que escollíreu casa meva?

— Per què ho pregunteu?

Vaig explicar-li el cas del meu jardí, que va escoltar atentament. Respongué:

— Això no ho enteneu perquè no heu llegit gaire i teniu

poca lletra. Altrament, coneixeríeu les paraules d'Omar Kayyam, que va dir: «El jardí del ric atreu els pobres perquè en l'opulència dels poderosos els indigents emmirallen llurs il·lusions.»

— Ah! Vet-ho aquí. No se m'hauria ocorregut mai. I, escolteu, no podria fer-se res per a evitar aquesta atracció?

— Sí. Podríeu convertir el vostre jardí en jardí municipal, i omplir-lo de rètols que diguessin que és permès de fer malbé les flors i de plomar els ocells. Aleshores no vindrà ningú.

Un tal consell era molt d'agrair. Amb el filòsof, com abans amb el lladre, també lligàrem amistat.

PERE CALDERS